

Bachelor Scriptie

Othering en Commodificatie als
verklaring voor de negatieve effecten van
weeshuistoerisme in Afrika

Student: Nola Kamps (2579325)
Faculteit: Faculteit van Sociale Wetenschappen
Docent: Harry Wells
Aantal woorden: 9033

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Toerisme	5
2.1 Algemeen toerisme	5
2.2 vrijwilligerstoerisme	7
2.3 nadelige gevolgen van vrijwilligerstoerisme	8
3. Weeshuistoerisme	9
3.1 Weeshuizen en weeskinderen	9
3.2 Weeshuistoerisme	10
3.3 Nadelige gevolgen van weeshuistoerisme	11
4. Othering	13
4.1 Definitie van othering	13
4.2 Othering en weeshuistoerisme	14
4.3 Othering in Afrika.....	15
5. Commodificatie	18
5.1 Definitie van commodificatie	18
5.2 Commodificatie en vrijwilligerstoerisme	18
5.3 Vrijwilligerstoerisme en ontwikkelingsvrijwilligerswerk	19
5.4 Commodificatie van weeshuistoerisme	21
6. Conclusie	23
7. Aanbeveling en vervolg onderzoek	25
Literatuurlijst	27

1. Inleiding

Tegenwoordig voelen veel mensen in de westerse wereld de behoefte om een ‘persoonlijke bijdrage’ te leveren aan het welzijn van de wereld. Westerse burgers zoeken naar mogelijkheden om iets goeds te doen, om een bijdrage te leveren aan de wereld, om die iets beter te maken. Men wordt bewuster, eet vegetarisch, koopt tweedehands kleding en denkt na over de impact op het klimaat.

Aan de hand van deze opkomende sociale behoefte om bij te dragen is ook de hoeveelheid vrijwilligerswerk in ontwikkelingslanden sterk toegenomen de afgelopen jaren (Wearing & McGehee, 2013). Als men googelt op “*orphanage africa volunteer work*” zijn er meer dan 6,5 miljoen resultaten. Vaak betreft het vrijwilligersorganisaties die projecten aanbieden in ontwikkelingslanden in Afrika, die de mogelijkheid presenteren om twee weken tot een paar maanden ondersteuning te bieden bij verschillende projecten, en die westerse jongeren die in hun tussenjaar zijn als voornaamste doelgroep hebben. Een voorbeeld hiervan is IFRE Volunteers, die verschillende mogelijkheden aanbiedt om vrijwilligerswerk te doen in onder andere Oeganda: “*IFRE's vrijwilligersproject voor weeshuizen in Oeganda biedt hulp en zorg bij weeshuizen en kinderopvangcentra. Door deel te nemen aan dit vrijwilligersprogramma deelt u uw liefde en passie voor kinderen die hun ouders hebben verloren. De kinderen in het centrum houden van interactie met vrijwilligers en uw onbaatzuchtige inspanningen zullen een enorme en positieve impact hebben op hun leven. Wilt u een verschil maken in het leven van deze kinderen?*” (IFRE Volunteers, 2020)

Iets bijdragen aan het leven van deze ouderloze kinderen (*weeshuistoerisme*) klinkt als een nobele daad en is een populaire activiteit onder jongeren (Simpson, 2004). Aanvankelijk werd er in de academische literatuur dan ook positief geschreven over weeshuistoerisme, en meer in het algemeen over *vrijwilligerstoerisme*, onder andere door Stoddart en Rogerson (2004). Zij stellen dat vrijwilligerstoerisme op een positieve manier bijdraagt aan de ontwikkeling van de lokale gemeenschap. Lyons (2004) veronderstelde dat “de toename van het vrijwilligerswerk moet worden gezien als een positieve verandering in de richting van een meer duurzame en verantwoorde vorm van toerisme”.

Anderzijds toont de wetenschappelijke literatuur zich de laatste jaren steeds vaker kritisch tegenover weeshuizen in het algemeen en het vrijwilligerstoerisme dat hiernaar afreist in het bijzonder (Raymond & Hall, 2008; Richter & Norman, 2010; McAllum & Zahra, 2017). In deze kritiek komt voornamelijk naar voren dat het vrijwilligerstoerisme zijn doel voorbij gaat en het negatieve effecten zou hebben voor de gastgemeenschap. Afgezien van zulke resultaten vanuit wetenschappelijk onderzoek zijn er ook NGO's die kritische geluiden laten horen. Enkelen streven naar een weeshuisloze wereld. De organisatie Unicef benoemt bijvoorbeeld op haar website dat zij weeshuizen over het algemeen niet wenselijk vindt en

probeert jongeren te informeren over de gevolgen van weeshuistoerisme (Unicef, 2020). Daarnaast heeft de organisatie Better Care Network in 2017 een campagne gestart waarin wordt gepleit voor het afschaffen van weeshuizen en het stoppen van toerisme naar deze instellingen (Better Care Network, 2020). Een van de onderdelen van deze campagne is de hashtag *#EveryChildAFamily*. Vorig jaar is er door twaalf Nederlandse particuliere organisaties een ‘belofte’ getekend met als uitgangspunt het recht van kinderen om in een gezin op te groeien, en niet in een weeshuis (Better Care Network, 2020). Opvallend is tot slot dat weeshuizen in welvarende westerse landen vrijwel niet meer bestaan terwijl deze in landen in Afrika veelvuldig aanwezig zijn, hoewel er ook in de westerse wereld veel ouderloze kinderen zijn.

Hoe kan het dat welwillende westerlingen soms eerder bijdragen aan het probleem dan dat zij het verhelpen? In andere woorden: hoe kan men de negatieve effecten van weeshuistoerisme in Afrika verklaren?

Een mogelijk antwoord zou kunnen zijn dat westerlingen een verdienmodel maken van weeshuizen en daarbij denken dat dit ook ten gunste komt van de lokale bevolking. Een tweede verklaring zou de verkeerde inschatting van lokale behoeftes kunnen zijn, een vergissing die wellicht voortkomt uit een verschil tussen de culturele waarden van die van de vrijwilliger en die van de gastgemeenschap.

In deze thesis zal worden gekeken in hoeverre deze veronderstellingen overeenkomen met de realiteit. De onderzoeksvraag die wordt beoogd te beantwoorden luidt dan ook: ‘Hoe kan men de negatieve aspecten van weeshuistoerisme in Afrika verklaren?’ Om tot een antwoord van deze vraag te komen zullen allereerst, in Hoofdstuk 2, de fenomenen ‘toerisme’ en ‘vrijwilligerstoerisme’ worden geanalyseerd, om daarna, in Hoofdstuk 3, een antwoord te kunnen geven op de vraag wat weeshuistoerisme behelst, en wat de negatieve effecten ervan zijn. Op deze manier wordt duidelijk wat de mogelijke gevolgen van vrijwilligers- en weeshuistoerisme kunnen zijn, zodat de bovengenoemde kritiek op het weeshuistoerisme beter in context kan worden geplaatst en begrepen. In Hoofdstuk 4 wordt het concept othing nader uitgelegd, en wordt getoond op welke manier dit fenomeen een verklaring geeft van enkele van de nadelige gevolgen van het bestaande weeshuistoerisme in Afrika. Betoogd wordt dat othing een van de oorzaken is van weeshuistoerisme; in Hoofdstuk 5 wordt het begrip commodificatie behandeld en beargumenteerd waarom het een onderdeel vormt van weeshuistoerisme in Afrika dat bijdraagt aan enkele van de negatieve gevolgen ervan op de betrokken weeskinderen en lokale bevolking. Al met al zal in deze thesis duidelijk worden dat othing en commodificatie een verklaring vormen voor enkele van de nadelige gevolgen van weeshuistoerisme in Afrika .

2. Toerisme

In dit hoofdstuk wordt zowel toerisme in het algemeen besproken alsook het opkomende vrijwilligerstoerisme. Later In hoofdstuk vier en vijf van de thesis zullen de begrippen othering en commodificatie behandeld worden; de theorie in dit hoofdstuk zal ons vervolgens in deze hoofdstukken in staat stellen om de invloeden van othering en commodificatie op toerisme te analyseren, om vanuit dit licht het weeshuistoerisme beter te kunnen begrijpen. Ook de negatieve aspecten van vrijwilligerstoerisme worden in Hoofdstuk 2 belicht, om evenwel later in deze thesis, in hoofdstuk vier en vijf aan de hand van othering en commodificatie te kunnen verklaren.

2.1 Algemeen toerisme

“Tourism has moved more people over larger distances and to more destinations, than all the wars in history together.” (Van Beek & Schmidt, 2012). Deze quote geeft een beeld van hoe invloedrijk en groot het bereik van toerisme is, waardoor er dan ook in de literatuur veel aandacht voor dit begrip is. Toerisme vindt zijn oorsprong in de oude geschiedenis. Van de oude Egyptische cultuur zijn schriftelijke verslagen overgeleverd van reizen naar verre oorden, alsook van nieuwe inzichten en rijkdom gebracht van dergelijke reizen. Tijdens de Romeinse Republiek reisden rijke mensen, als geld en middelen dat toelieten. Vaak reisden rijke Romeinen naar het zuiden en woonden ze op stranden in Egypte en Griekenland (Gyr, 2010). De klassieke wereld had zijn eigen vorm van vakanties, van zomervakanties tot zwemvakanties. Recreatieve en educatieve reizen bestonden ook daarvoor al, in Egypte.

In de twaalfde eeuw werd naast de eerdergenoemde beweegredenen voor toeristische reizen ook de beweging van geleerden steeds belangrijker. Men reisde naar beroemde onderwijsinstellingen in Frankrijk, Engeland en Italië. Deze reizen werden een gewoonte van geleerden, en op die manier onderdeel van het onderwijs. Het verlangen om de wereld te ervaren werd steeds groter en zo werd het reizen in plaats van een middel steeds meer een doel op zich: men reisde om onderweg te leren en ontwikkelde daarbij een liefde voor het reizen zelf. Reizen en ‘dwalen’ wordt sindsdien gezien als een middel om jezelf te confronteren en tot zelfrealisatie te komen.

Gyr (2010) verwijst in *The history of tourism: Structures on the path to modernity* naar Freyer (1990) die stelt dat de ontwikkelingsfase van het moderne toerisme ongeveer duurde vanaf de achttiende eeuw tot het begin van de 19^e eeuw. Tijdens deze periode behoorden toeristische reizen alleen tot de mogelijkheden van rijke edelen en geschoolde professionals. Deze reizen waren voor hen een manier om hun sociale klasse, macht en status

te tonen. Twee opvallende veranderingen vonden plaats: aan de ene kant verdrong het zoeken naar plezier steeds meer de educatieve aspecten van reizen; aan de andere kant probeerden rijke leden van de middenklasse het reisgedrag van de edelen en hogere middenklasse te imiteren.

De belangrijkste veranderingen in sociale factoren en omstandigheden voor de groei van het reizen zijn niet alleen de opmars van de industrialisatie, de demografische veranderingen, de verstedelijking en de revolutie van de vervoersmogelijkheden, maar ook de verbetering van de sociale- en arbeidsrechten, de stijging van het inkomen en de daaruit voortvloeiende veranderingen van de vraag van de consument (Gyr, 2010). De opkomst van verscheidene nieuwe transportmogelijkheden in het begin van de 19^e eeuw verbeterde bovendien de mobiliteit van toeristen en creëerde nieuwe trends. Deze zorgden niet alleen voor een toename in transportcapaciteit maar ook voor een verlaging van reiskosten.

Tegen het einde van de 19^e eeuw was het reizen voornamelijk een manier geworden om te ontsnappen aan de realiteit en de druk van het dagelijks leven (Kass, 2013). Naarmate het toerisme zich ontwikkelde in de vorm van economische reizen, reizen voor kennis en de vrijetijdsreizen, vond er in het midden van de 19^e eeuw een kapitalisatie plaats. Thomas Cook, een Engelsman uit de middenklasse, kwam in de jaren 1840 met het intelligente en zakelijk idee om vooraf georganiseerde vakanties aan te bieden, gericht op het bijscholen van deelnemers door middel van reizen. Cook geloofde dat het een 'sociale verantwoordelijkheid' was om te leren over andere culturen, en vond dat dit leren op een gestructureerde, veilige en luxe manier mogelijk geworden was. Hij creëerde reispakketten die het gevoel van sociale verantwoordelijkheid bevorderden en die in lijn waren met de maatschappelijke waarden van die tijd (Gyr, 2010). Cook wordt vaak gezien als de uitvinder van het '*pakket-toerisme*', omdat het onder Cook voor de grote massa mogelijk werd om toeristische reizen te maken over stads- en landlijnen heen, waardoor het toerisme begon te bloeien en zich wijd te verspreiden.

Naarmate het toerisme verder groeide ontstonden er verschillen toeristische takken en het toerisme verspreidde zich verder uit over de wereld. In het begin van de 20ste eeuw zorgde de combinatie van historische reizen, ecotoerisme en pakketreizen van Cook voor een toename van de uniformiteit van het toerisme; bovendien konden steeds meer mensen het zich veroorloven om op reis te gaan. Het massatoerisme groeide en de noodzaak om dit te reguleren werd groter omdat men zich realiseerde dat er mogelijk schadelijke problemen konden ontstaan voor het gebied dat werd bezocht, zowel fysiek als sociaal (Kass, 2013). In het begin van 1925 werd de Wereld Toerisme Organisatie opgericht door de Verenigde Naties (VN) met als doel om veilig toerisme te creëren en interculturele afspraken te maken

(World Tourism Organization, 2013). Het doel van de VN was om zowel de culturele voordelen als ook de economische doorstroming en ontwikkeling te bevorderen.

Tegenwoordig zijn er bijna honderd verschillende vormen van toerisme waar in de loop der jaren veel onderzoek naar is gedaan en literatuur over is geschreven, niet alleen door antropologen, maar ook door economen, adverteerders en reisbureaus. De term toerisme wordt in verschillende contexten in de wereld genoemd, echter zullen de meeste mensen de algemene term begrijpen als “iemand die een andere plaats bezoekt dan waar hij of zij verblijft, vaak met doel om te ontspannen en te ontdekken (Kass,2013). Door de bovengenoemde toename van het onderzoek naar toerisme kwamen ook ethische kwesties aan de orde. In het midden van de twintigste eeuw groeide het maatschappelijk bewustzijn van de problematiek, zowel in het binnen- als buitenland, mede door media-aandacht en de organisaties gericht op sociaal bewustzijn. Door deze nieuwe vorm van bewustzijn ontstonden er groepen mensen die vastbesloten waren om bepaalde aspecten van de wereld waarin zij leefden te veranderen. Door sociaal bewustzijn, NGO's, overheidsprogramma's en pakket-toerisme kwam er een nieuwe vorm van toerisme op, die men *voluntourism*, ofwel *vrijwilligerstoerisme* noemt.

2.2 Vrijwilligerstoerisme

De term '*voluntourism*' (vrijwilligerstoerisme) verwijst volgens Brown (2005) naar de vorm van toerisme waarbij een tourorganisatie reizigers de mogelijkheid biedt om bij te dragen aan optionele excursies die een vrijwilligerscomponent hebben, evenals een culturele uitwisseling met de lokale bevolking. De algemene definitie van 'vrijwilligerstoerisme' luidt volgens Wearing en McGehee (2013) als volgt: “Toeristen die om verschillende redenen op georganiseerde wijze vrijwilligerswerk doen om een vakantie te ondernemen die mogelijkwjs gepaard gaat met hulp aan of verlichting van materiële armoede van bepaalde groepen in de samenleving, herstel van bepaalde milieus of onderzoek naar aspecten van de samenleving of het milieu.” De laatste jaren is er sprake van een enorme groei van het internationale vrijwilligerstoerisme (Wearing & McGehee, 2013). Deze groei vindt voornamelijk plaats vanwege het toenemende aantal vrijwilligersorganisaties, waaronder organisaties die jongeren in hun tussenjaar een plaats bieden in bepaalde ontwikkelingsgebieden om zich bezig te kunnen houden met natuurbehoud of het welzijn van de gemeenschap. In hun artikel verwijzen Wearing & McGehee (2013) naar de cijfers van Toerismeonderzoek & Marketing (2008) waarin wordt beweerd dat er sinds 1990 een aanzienlijke groei heeft plaatsgevonden in de sector van het vrijwilligerstoerisme. Er wordt geschat dat er wereldwijd jaarlijks 1,6 miljoen mensen deelnemen aan

vrijwilligerstoerisme projecten en dat vrijwilligerstoeristen tussen de 832 miljoen en 1,3 miljard pond per jaar uitgeven (Wearing & McGehee, 2013). Volgens Wearing (2001) zijn vrijwilligerstoeristen op zoek naar een ervaring die voor beide partijen voordelig is. Een ervaring die niet alleen bijdraagt aan hun persoonlijke ontwikkeling maar ook positief en direct bijdraagt aan de sociale, natuurlijke en/of economische omgeving waar zij hun vrijwilligerswerk doen. Volgens Spijer (2018) kan er onderscheid worden gemaakt tussen twee soorten vrijwilligerstoerisme: *Conservation voluntourism* enerzijds en *social voluntourism* anderzijds. *Conservation voluntourism* houdt in dat vrijwilligers vanuit hun thuisland reizen om natuurbehoud te ondersteunen, om onderzoek te doen en om te werken aan rehabilitatieprojecten voor dieren (Nisbett & Strzelecka, 2017). *Social voluntourism* houdt in dat de vrijwilligers werken met de lokale bevolking en gastgemeenschappen, in plaats van met dieren.

In dit onderzoek zal vooral worden gekeken naar *weeshuistoerisme*, wat valt onder *social voluntourism*. Naast de bovenstaande onderscheiding van verschillende vormen vrijwilligerstoerisme, gericht op de sociale gemeenschap dan wel op de natuur, kan vrijwilligerstoerisme twee verschillende vormen aannemen die afhankelijk zijn van de mentaliteit van de toerist: ‘*volunteer-minded*’ (vrijwilligerswerk-gericht) versus ‘*vacation-minded*’ (vakantie-gericht) (Brown & Morrison, 2003). De vrijwilligerswerk-gerichte toeristen wijden het grootste deel van hun vakantie, dan wel hun gehele vakantie aan vrijwilligersactiviteiten in het land van bestemming. Het doen van vrijwilligerswerk is voor hen het voornaamste doel van hun vakantie. De reizen die onderdeel uitmaken van deze vorm van vrijwilligerstoerisme noemt men ook wel missie- of dienstreizen. Bij vakantie-gericht vrijwilligerstoerisme besteedt het individu slechts een klein deel van de vakantie aan vrijwilligerswerk.

2.3 Nadelige gevolgen van vrijwilligerstoerisme

In eerste instantie werd vrijwilligerstoerisme afgeschilderd als een altruïstisch alternatief dat toeristen de mogelijkheid gaf een authentieke toeristische ervaring te beleven en daarnaast iets terug te doen voor de gemeenschap door de waarde van de cultuur van de gastgemeenschappen te benadrukken (McIntosh & Zahra, 2007). De toenemende populariteit van het vrijwilligerstoerisme heeft er echter voor gezorgd dat nu ook commercieel georiënteerde organisaties zich in deze sector zijn gaan interesseren. Kortdurende plaatsingen van onervaren en ongeschoolde vrijwilligers in ontwikkelingslanden en toeristische bezoeken aan weeshuizen krijgen veel kritiek van kinderrechtenorganisaties, en er is een maatschappelijke beweging aan het opkomen tegen deze ontwikkeling (Holmberg, 2014). Tegenstanders beweren dat vrijwilligerstoerisme gericht op weeshuizen (*weeshuistoerisme*)

de weeskinderen verandert in een toeristische attractie en dat het vrijwilligerswerk in weeshuizen schadelijk is voor de kinderen (Richter & Norman, 2010). Veel critici betogen verder dat ongeacht de goede intenties van de vrijwilligers zij vaak jong, onwetend, ongeschoold en niet-reflectief zijn. De vrijwilligers komen naar de gastgemeenschap om anderen te helpen, terwijl hun handelingen vaak alleen maar schade aanrichten in deze gastgemeenschap (Raymond & Hall, 2008). In sommige gevallen zijn de acties van de vrijwilligers paternalistisch en negeren zij de voorkeuren en behoefte van de lokale bevolking (McAllum & Zahra, 2017).

Deze kritische kijk op het vrijwilligerstoerisme kan beter worden begrepen aan de hand van de concepten *othering* en *commodificatie*. Deze twee begrippen zullen in hoofdstuk vier en vijf in de thesis verklaren waarom de handelingen van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties soms resulteren in negatieve effecten en hun doel voorbijgaan.

3. Weeshuistoerisme

In hoofdstuk twee hebben we de begrippen *toerisme* en *vrijwilligerstoerisme* in hun algemeenheid geanalyseerd. In dit hoofdstuk zullen we nader ingaan op de definities van *weeshuis* en *weeskinderen*. Ze zullen ons uiteindelijk helpen om het fenomeen *weeshuistoerisme* nader te verklaren. Daarnaast worden in dit hoofdstuk de negatieve aspecten van weeshuistoerisme behandeld. Deze analyse zal ons in de hierop volgende hoofdstukken in staat stellen om te zien hoe deze negatieve effecten zich verhouden tot de begrippen *othering* en *commodificatie*.

3.1 Weeskinderen en weeshuizen

UNICEF en vele andere organisaties definiëren een weeskind als “een kind onder de 18 jaar dat één of beide ouders heeft verloren aan een doodsoorzaak” (Unicef, 2006). Volgens deze definitie waren er in 2015 wereldwijd bijna 140 miljoen weeskinderen, waarvan 61 miljoen in Azië, 52 miljoen in Afrika, 10 miljoen in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied en 7,3 miljoen in Oost-Europa en Centraal-Azië. Dit grote aantal vertegenwoordigt niet alleen kinderen die beide ouders hebben verloren, maar ook kinderen die een van de beide ouders verloren zijn.

In veel geïndustrialiseerde landen duidt het begrip *wees* echter op een kind dat beide ouders verloren heeft. Unicef heeft, samen met andere organisaties, tijdens het begin van de aids-pandemie in de jaren '90 de bovenstaande bredere definitie van weeskind aangenomen. Door deze epidemie overleden miljoenen ouders wereldwijd, waardoor het aantal kinderen dat zonder één of meer ouders opgroeide steeg. Hierdoor werden de termen *alleenstaande*

wees - het verlies van één van de ouders - en *dubbele wees* - het verlies van beide ouders - in het leven geroepen (Unicef, 2006). Daarnaast werd de term *sociaal weeskind* in het leven geroepen. Deze term verwijst naar een kind dat ten minste één levende ouder heeft, maar geen ouderlijke zorg krijgt. Wanneer één of beide ouders niet meer in staat is om voor een kind te zorgen vanwege ziekte, armoede of andere redenen wordt dit kind een *sociaal weeskind* genoemd (Dillon, 2007).

In de volksmond in veel Afrikaanse landen wordt het woord *wees* echter zelden gebruikt. In deze landen is het ethos om voor kinderen te zorgen die hun ouders verliezen erg groot en is er voor elke situatie een andere benaming. Volgens traditionele begrippen moeten kinderen doorgaans niet alleen hun vader en moeder maar ook het grootste deel van hun ooms en tantes of andere verwante familieleden verliezen om als weeskinderen te worden beschouwd. *Wees* betekent in veel Afrikaanse talen dus eerder zoiets als “*achtergelaten*” of “*in de steek gelaten*” (Chirwa, 2002). Met ongeveer 140 miljoen weeskinderen in de wereld vormen de 52 miljoen weeskinderen in Afrika meer dan 30 procent van de totale weeskinderenpopulatie. Alleen al in Zuid-Afrika zijn er naar schatting 3,5 miljoen weeskinderen.

3.2 Weeshuistoerisme

Het helpen van kinderen in weeshuizen behoort tegenwoordig tot een van de meest populaire activiteiten onder toeristen (Mostafanezhad, 2013). Hulporganisaties tonen beelden van kwetsbare kinderen die liefde en zorg ontvangen van internationale beroemdheden. Dit zorgt ervoor dat men hunkert naar ‘knuffel-een-wees vakanties’ – oftewel, vakanties waarin toeristen in contact komen met kinderen uit één van de *Global South* landen (Guiney, 2018). Volgens Holmberg (2014) zijn er drie verschillende manieren waarop men weeskinderen wil helpen: oprichten van weeshuizen, het bezoeken ervan, en vrijwilligerswerk.

Vrijwilligerswerk is vaak de eerste ingang tot het werken met weeskinderen voor vrijwilligers die later besluiten hun eigen weeshuis te beginnen. Tomazos en Butler (2012) concluderen dat er drie belangrijke thema's zijn die de motivatie van vrijwilligers samenvatten. De eerste is *materieel*, waarmee zij bedoelen dat de vrijwilliger verwacht dat het diens kansen op de arbeidsmarkt zal vergroten, aangezien het doen van vrijwilligerswerk een goede aanvulling zou zijn op het CV. Ook het *versterken van zelfvertrouwen en het gevoel van eigenwaarde* is onderdeel van het eerste thema. Het tweede thema behelst de verschillende soorten *beloningen die de deelnemers ontvangen*. Hieronder vallen onder andere het *geaccepteerd, goedgekeurd en bewonderd worden door anderen*, en het *ontmoeten van nieuwe mensen*. De laatste reden om vrijwilligerswerk te doen is volgens Tomazos en

Butler (2012) de *wens om goed te doen en anderen te helpen die het minder goed hebben*.

Deze laatste reden zal later in deze thesis verder uitgelegd worden aan de hand van *othering*. Naast deze drie belangrijke redenen zijn het reizen naar exotische plekken, het ondernemen van nieuwe dingen en het ontsnappen aan het alledaagse leven ook veel voorkomende motieven van vrijwilligers om vrijwilligerswerk te doen.

3.3 Nadelige gevolgen van weeshuistoerisme

Weeshuizen worden vaak gezien als instellingen die een positieve bijdrage leveren om arme, in de steek gelaten kinderen liefde en genegenheid van westerse vrijwilligers te geven. Wat echter opvallend is, is dat in het Westen (en in delen van Oost-Europa) de connotatie van weeshuizen en kinderen die daar wonen vooral negatief is (Holmberg, 2014). De nare verhalen over grote instellingen in de voormalige Sovjet-Unie en Oost-Europa dragen hieraan bij. In het VN-verdrag omtrent Rechten van het Kind (IVRK) wordt gesteld dat het gezin als natuurlijke omgeving van het kind moet dienen en men zoveel mogelijk steun moet bieden aan ouders om ernaar te streven dat kinderen en ouders niet onnodig worden gescheiden (Verendigde Naties, 1989). In het westen worden weeshuizen tegenwoordig dan ook gezien als een tijdelijke en laatste optie voor kinderen die niet bij hun ouders kunnen wonen. De voorkeur wordt gegeven aan het onderbrengen van kinderen bij familie. **Ondanks deze sterke consensus over het feit dat het weeshuis niet de beste oplossing is voor kwetsbare kinderen in het westen, verschilt deze visie sterk van de opvatting op welke manier kwetsbare kinderen in het zuiden (*Global South*) het beste geholpen kunnen worden. In Afrika en Azië, waar verwantschapszorg in uitgebreide gezinnen de manier was en is om weeskinderen en kwetsbare kinderen op te vangen, is de residentiële zorg de laatste decennia sterk toegenomen. Deze ontwikkeling wordt in grote mate veroorzaakt en bevorderd door particuliere donoren en op geloof gebaseerde organisaties (Unicef, 2011).** In het laatste decennium is het voor veel mensen mogelijk geworden om te voorzien aan de grote behoefte om ‘verschil te maken’ op een zowel financiële als meer praktische manier. Men kan tegenwoordig niet alleen geld doneren maar daarnaast ook tijd in het weeshuis doorbrengen en direct met de kinderen werken.

Het helpen van weeskinderen en weeshuizen is echter een vicieuze cirkel geworden: het internationale vrijwilligerswerk heeft ervoor gezorgd dat het aantal weeshuizen toeneemt. Het bezoeken en financieren van deze instellingen is echter een gecompliceerd proces en kan schadelijk zijn voor de gastgemeenschap. Ondanks alle goedbedoelde liefdadigheid en financiering komt corruptie dan ook steeds vaker voor. Unicef en andere organisaties suggereren dat het bestaan van weeshuizen en soortgelijke instellingen één van de redenen is

dat kinderen van hun ouders worden gescheiden. Voor sommige ouders kan het achterlaten van hun kind in een weeshuis een rationele beslissing zijn, gebaseerd op het feit dat zij zelf te arm zijn om het kind te onderhouden. De ouders hopen dat door deze beslissing de kinderen onderwijs, materiele veiligheid en een betere toekomst krijgen (Unicef, 2011).

Echter komt in verschillende onderzoeken naar voren dat het plaatsen van kinderen in weeshuizen schadelijk kan zijn voor het kind. Gevolgen voor kinderen in zorg instellingen zijn onder andere; vertraagde cognitieve ontwikkeling, psychische stoornissen, onvoldoende onderwijs en slechte gezondheid (Holmberg, 2014)

Concluderend kan men stellen dat het opvallend is dat men in de *Global North* landen probeert weeskinderen zo veel mogelijk uit weeshuizen en instellingen te houden, terwijl het aantal weeshuizen in Afrika op hoog tempo toeneemt, vooral door toedoen westerlingen. Dit fenomeen zal in de volgende hoofdstukken nader worden verklaard aan de hand van *othering* en *commodification*.

4. Othering

In dit hoofdstuk het begrip *othering* geëxpliciteerd en in de context geplaatst van *voluntarisme* en *weeshuistoerisme*. Beoogd zal worden om antwoord te geven op de vraag op welke manier *othering* het vrijwilligers- weeshuistoerisme beïnvloedt.

4.1. Definitie van othering

Cultuurgeograaf Crang (1998:61) omschrijft *othering* als "een proces (...) waardoor identiteiten in een ongelijke relatie worden geplaatst". *Othering* houdt volgens hem in dat er gelijktijdig met de opbouw van de *in-groep*, oftewel de *zelf*, een *uit-groep*, oftewel *de ander* wordt gecreëerd. Dit ontstaat door een tegenstelling in identificatie van een gewenst kenmerk dat aanwezig is bij de *in-groep* maar wat ontbreekt bij de *uit-groep*, of wanneer een ongewenst kenmerk bij de *in-groep* juist ontbreekt maar bij de *uitgroep* wel aanwezig is. Said (1985) definieert *othering* als een proces waarbij een groep een out-groep construeert als iets negatiefs ten opzichte van de eigen groep. Een belangrijk concept besproken door Said is *oriëntalisme*. Dit is een proces waarin de westerse wereld een negatief beeld creëert van het oosten en waarin de derde wereld wordt afgeschilderd als een homogene geografie van achterstand.

De literatuur die over *othering* is geschreven kan volgens Dervin (2015) grofweg worden onderverdeeld in twee groepen, op basis van verschillende opvattingen over de aard van de *zelf-ander relatie*. De eerste opvatting ziet *othering* als het proces waarbij individuen of groepen zichzelf positioneren als onderdeel van een in-groep en hiermee een retorische en fysieke afstand creëren en behouden tussen henzelf en de out-groep. De in-groep wordt aangeduid als 'wij' en 'ons' en de out-groep met 'zij' of 'ander'. *Othering* kan dus worden gezien als uitsluiting, omdat het 'de zelf' naast 'de ander' positioneert waarmee men zich niet kan identificeren. Dit fenomeen versterkt de verschillen tussen de 'ander' en de eigen sociale groep. De tweede opvatting van *othering* situeert 'het anderen' als een interactief proces van voortdurende wederzijdse positionering. Beide partijen zijn, door de andere te definiëren, genoodzaakt 'de zelf' te situeren in termen van de relatie tot de 'anderen'. Alhoewel 'de zelf' zal proberen 'de ander' te marginaliseren, zoals volgens de eerste opvatting vaak het geval is, is deze relatie volgens de tweede opvatting slechts een van de vele mogelijke zelf-ander relaties (Dervin, 2015).

In de psychologie is *othering* een natuurlijk proces dat iedereen ervaart: om te kunnen bestaan, moet men de ander begrijpen - iedereen *othert* elkaar. Om te kunnen bestaan moet men zichzelf met de ander vergelijken, of zijn groep(en) met (een)andere groep(en) en vice versa (Dervin, 2015). In de sociologie verwijst *othering* onder meer naar onderscheidende opvattingen die leiden tot een moreel en politiek oordeel over superioriteit en inferioriteit tussen 'wij' en 'zij'. In dit begrip van *othering* wordt de macht altijd gebruikt om de ander en zichzelf te vertegenwoordigen. De ander wordt ook vaak beschreven door de opvatting dat 'zij' niet zo goed of capabel zijn als 'wij', wat leidt tot stereotypen en andere vormen van representatie (Dervin, 2015).

Othering kan tot slot op vele manieren worden gebruikt. Mensen gebruiken het om zich te positioneren, om zich te verdedigen, om de ander te behagen, om (gemeenschappelijke/verschillende) identiteiten op te eisen, om zich te verdedigen tegen stigmatiserende of marginaliserende praktijken, of om zich beter te voelen over de ander. *Othering* stelt mensen ook in staat om het zelf te (her)bedenken en zin te geven door zich 'de ander' voor te stellen.

4.2. Othering en weeshuistoerisme

Othering is een belangrijk begrip waarmee vrijwilligerstoerisme in weeshuizen in Afrika (en andere delen van de wereld) beter kan worden begrepen. Door *othering* ontstaan bepaalde opvatting over de 'ander' en diens ontwikkelingen, die leidend zijn in het vrijwilligerstoerisme (Simpson, 2004). Er wordt een bepaald idee van de derde wereld in het

hoofd van de vrijwilligers gecreëerd die het werk dat zij hier doen legitimeert als onderdeel van de ontwikkeling. Volgens onder andere Swan (2012) en McGloin & Georgeou (2016) benadrukken veel vrijwilligerstoerismeprojecten de noodzaak van hun aanwezigheid en is er een 'arme maar gelukkige' interpretatie van de derde wereld. Een opvatting die veel vrijwilligers hebben is dat weeskinderen staan voor eenvoud en het vermogen om gelukkig te zijn met kleine, onbelangrijke, niet-materiele dingen in het leven. Dit is de perceptie die vrijwilligers hebben van weeskinderen: dat zij niet geven om spullen en dat de producten die vrijwilligers hen geven voor hen van minder groot belang worden geacht. De vrijwilligers veronderstellen dat vooral hun emotionele bijdrage van groot belang is (Holmberg, 2018). Echter bleek uit onderzoek van Voelk (2012) dat de materiele dingen die vrijwilligers meebrengen in relatie tot het vrijwilligerswerk voor de kinderen wel degelijk een grote rol spelen. Zij associëren vrijwilligers voornamelijk met de geschenken die zij meebrengen en de kinderen bedenken verschillende strategieën om deze geschenken te ontvangen (Voelkl, 2012). Het idee dat men het in ontwikkelingslanden niet erg vindt om arm te zijn minimaliseert volgens McGloin & Georgeou (2016) de complexiteiten en homogeniseert daarnaast hele populaties.

De houding van de vrijwilligers tegenover weeskinderen is een duidelijk voorbeeld van de vele gevallen van *othering* die plaats vindt in het weeshuistoerisme. **Vrijwilligers zien de weeskinderen als de 'ander' en verwachten dat door hun verschillen in cultuur, opvoeding en economische status zij andere behoeftes en waarden hebben.** Alle interculturele vormen van anders-zijn, die verre van neutraal zijn, hebben volgens Dervin (2015) de volgende beperking met elkaar gemeen: ze concentreren zich vooral op de verschillen tussen mensen en negeren het feit dat mensen veel overeenkomsten delen, ook wanneer ze uit een ander land komen en/of een andere taal spreken; ze trekken kunstmatige grenzen tussen mensen; de manier waarop cultuur, religie en ras wordt beschreven is vaak eenzijdig en algemeen; ze geven de indruk dat alleen hun cultuur, ras of religie van invloed is op hun meningen, handelingen en houdingen. Dit kan volgens Dervin (2015) **gemakkelijk leiden tot vooroordelen, machtsonevenwichtigheid en -discriminatie en betuttelende houdingen. Deze betuttelende houding die voortkomt uit *othering* is gedrag dat men veel ziet bij vrijwilligers. Dit heeft als gevolg dat zij hen op een andere manier behandelen dan wanneer zij hen als gelijken of als onderdeel van de in-groep zouden behandelen.**

4.3. Othering in Afrika:

Een goed voorbeeld van *othering* in Afrika is de hele situatie omtrent AIDS-weeskinderen. Onderzoeken en rapporten over de HIV/AIDS epidemie en kinderen in *Sub-Sahara Afrika*

verwijzen veelal naar het snel groeiende aantal weeskinderen in deze landen. Door de zorgwekkende cijfers van 22 miljoen mensen in Sub-Sahara Afrika die met HIV leven, de 12 miljoen kinderen die door deze epidemie verweesd zijn (Unicef, 2004) en het verwachte aantal gevallen dat in de komende tien jaar zal stijgen, is er een toenemende urgentie vanuit het westen om op deze crisis te reageren. Hierdoor is de crisis van de aidsweeskinderen een interessant onderwerp geworden op de agenda van niet alleen beleidsmakers maar ook van media en academisch onderzoek. De zorgwekkende statistieken geven niet alleen een goed beeld van de huidige situatie in Sub-Sahara Afrika maar vormen ook een ‘oproep tot actie’ door regeringen, bilaterale en niet gouvernementele organisaties, evenals door de internationale media en de toeristensector (Richter & Norman, 2010).

Echter, zowel de prevalentie van kinderen zonder verzorgers als de aard van de benodigde zorg wordt in Sub-Sahara Afrika vaak verkeerd begrepen en gerapporteerd door de internationale media (Richter & Norman, 2010). Allereerst is vaak de definitie van “aidsweeskinderen” onduidelijk; kinderen die een of beide biologische ouders hebben verloren aan de gevolgen van aids (Unicef, 2004). Hoewel er namelijk 12 miljoen kinderen onder de Sahara in Afrika als weeskinderen zijn gecategoriseerd, zijn hiervan slechts 2,4 miljoen kinderen hun beide ouders verloren aan de gevolgen van aids. Deze informatie is vaak onduidelijk voor veel donoren en toeristen; deze gaan ervanuit dat ‘aids-wezen’ beide ouders hebben verloren, door hun familie in de steek zijn gelaten en drastisch vervangende zorg behoeven. Door de misvattingen over de “aids-wezen” is er de veronderstelling dat grote aantallen kinderen zonder gezinszorg zitten, wat de financiering en oprichting van tehuizen in de hand werkt. Naast weeshuis toerisme bestaat de specifiekere term “AIDS-wezentoerisme” die wordt gebruikt om het vrijwilligers toerisme te beschrijven dat wordt gekenmerkt door korte termijn reizen naar gemeenschappen om zich bezig te houden met de dagelijkse zorg voor aids-wezen (Richter & Norman, 2010). **De verkeerde veronderstelling dat de aidsweeskinderen allereerst zonder gezinszorg zijn achtergelaten en daarnaast dringend behoefte hebben aan hulp omdat zij het niet alleen redden kan worden verklaard vanuit *othering*. ‘Zij’ redden het niet zonder ‘ons’. De identiteit van deze kinderen wordt op een andere positie geplaatst dan die van de westerse vrijwilliger. Gebaseerd op de aanname dat de aidsweeskinderen willen wat de vrijwilligers hebben, een gezin, liefde en aandacht schieten zij hen te hulp.**

Othering is niet alleen een fenomeen onder toeristen want zowel de lokale bevolking als de toeristen *otheren* elkaar. Maoz (2006) verdeelt deze twee visies in een toeristische visie en een lokale visie. De toeristische visie wordt beschreven als de macht en autoriteit die westerse toeristen hebben en uitoefenen over de inwoners van de plaatsen die zij bezoeken.

De lokale visie wordt beschreven als het agentschap en de macht die de lokale bevolking zelf heeft in derdewereldlanden. Een voorbeeld van de toeristische visie uit het onderzoek van Speijer (2018) is het antwoord dat een van de geïnterviewde vrijwilliger toeristen gaf: "Ze weten niet hoe we leven. Dan is dit hun wereld. Dit is hun waarheid. Ze weten niets, en ze zijn blij als ze aandacht krijgen en met andermans speelgoed kunnen spelen. Ze verwachten niet het materialisme, zoals kinderen in ons land dat doen" (Speijer, 2018).

Deze passage geeft duidelijk weer hoe de vrijwilliger twee verschillende werelden schetst, 'hun wereld' en 'onze wereld'. Het creëren van twee verschillende werelden maakt deel uit van *othering* waar een in-groep een out-groep construeert als een negatief van de eigen groep (Said, 1985). De vrijwilliger in dit voorbeeld veronderstelt dat de gastgemeenschap in een wereld leeft waarin ze niet begrijpen hoe 'wij' leven, dit suggereert dat de gastgemeenschap minder slim is en anders dan de vrijwilligers uit de westerse landen. Niet alleen hebben vrijwilligerstoeristen die mee doen aan vrijwilligersprojecten een bepaalde perceptie van de gastgemeenschap, dit geldt zoals eerder gesteld ook andersom. Speijer (2018) geeft hiervan een passend voorbeeld. Tijdens haar veldwerk bij verscheidenen organisaties en weeshuizen in zuid Afrika werd zij als een van de activiteiten in de vitaliteitskamer van de kliniek geplaatst. Hier moest zij vitale functies meten zoals onder andere de bloeddruk van inkomende patiënten. De patiënten accepteerde moeiteloos dat zij deze vitale functie innam en een van de verplegers gaf daarvoor als verklaring dat mensen vaak denken dat vrijwilligers echte dokters zijn. De enkele keren dat mensen uit de gemeenschap 'witte' mensen zien is wanneer zij naar de dokter moeten. Hoewel de meeste vrijwilligers geen medische achtergrond hebben, worden ze door de gastgemeenschap gezien als artsen en dus als belangrijk (Speijer, 2018). Hier is opnieuw een duidelijk voorbeeld van de 'wij' 'zij' opvatting. De mensen uit de gemeenschap veronderstellen iets over de toeristen vanuit de perceptie dat deze anders zijn dan zichzelf.

Concluderend kan gesteld worden dat het fenomeen *othering* eigenlijk op een bepaalde manier de oorsprong is van het ontstaan van weeshuistoerisme. Vanaf het moment dat men in ontwikkelde landen van mening was dat er mensen op de wereld zijn die anders zijn dan zij en hun hulp nodig hebben. Zij voelen hierdoor de drang om hen te helpen. *Othering* is een begrip is dat verwijst naar een intersubjectief proces. Hiermee wordt bedoeld dat niet alleen de aandacht is gevestigd op de ander maar ook op de 'zelf'. Het concept van *othering* gaat dus eigenlijk meer over 'ons' dan over 'hen' (Pickering, 2001). Dit neemt ook duidelijke vormen aan in het weeshuistoerisme waar vrijwilligers zich beter voelen over hun eigen situatie wanneer zij de armoedige situatie zien van de weeskinderen en de gastgemeenschap. Daarnaast vergelijken vrijwilligerstoeristen constant de situatie en

behoefte van de weeskinderen met die van henzelf. Volgens Mary Conran (2011) is het idee van ‘de andere helpen’ binnen het vrijwilligerstoerisme gebaseerd op de ‘wij-zij’ relaties tussen de uitzendende landen en de ontvangende landen. Hiermee suggereren vrijwilligerstoeristen volgens haar dat sommige levens er zijn om te helpen en anderen om geholpen te worden.

5. Commodificatie

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de commodificatie van het vrijwilligerstoerisme waaronder het weeshuistoerisme. Daarnaast wordt gekeken op welke manier het weeshuistoerisme is gecommuniceerd en wat hiervan de gevolgen zijn.

5.1 Definitie Commodificatie

Commodificatie is het proces waarbij steeds meer aspecten van het menselijk handelen en de resultaten daarvan worden uitgedrukt in een geldwaarde in plaats van de intrinsieke of inherente waarden. Onder commodificatie wordt ook wel proces verstaan waarbij ‘dingen’ worden beoordeeld op hun marktwaarde en daarom kunnen worden verhandeld op de markt, deze ‘dingen’ worden hierdoor een goed (Cohen, 1988).

5.2 Commodificatie en vrijwilligerstoerisme

In de afgelopen jaren waarin vrijwilligerstoerisme steeds populairder werd hebben verschillende commerciële organisaties zich op de markt gevoegd. Hierdoor zijn betrokken organisaties getransformeerd van non-profitorganisaties naar commerciële exploitanten (Parfit, 2015). Men kan stellen dat er drie verschillende componenten zijn van commodificatie in het vrijwilligerstoerisme; *milieu commodificatie*, *economische commodificatie* en *culturele commodificatie*. *Milieu commodificatie* houdt in dat de natuur wordt gecommuniceerd wat echter voor deze thesis minder relevant is. Bij *economische commodificatie* wordt in het geval van vrijwilligerstoerisme het exploiteren van vrijwilligerswerk gezien als een bedrijf met als voornaamste doel om winst te maken. Daarnaast worden bij *culturele commodificatie* de culturele aspecten gebagatelliseerd (Coren & Gray, 2012). Cultuur is in dit geval een product dat aan toeristen kan worden verkocht.

Commodificatie is een belangrijke factor in het vrijwilligerstoerisme omdat dit vrijwilligerswerk door vrijwilligersorganisaties wordt gezien als een economische activiteit die wordt gedreven door winst. (McGloin & Georgeou, 2016). De commodificatie zit hem vooral in het feit dat vrijwilligers geld betalen aan vrijwilligersorganisaties in westerse landen, die hier vervolgens veel winst op maken, om vrijwilligerswerk te kunnen doen in ontwikkelingslanden. (Swan, 2012). Vrijwilligerstoerisme is een zeer verhandelbaar goed, omdat het de morele prestatie 'het verschil maken' combineert met de emotionele beloning van nauwe ontmoetingen met de gastgemeenschap (Cousins et al., 2009). Duidelijk is geworden dat vrijwilligerstoerisme een snel groeiend onderdeel is van de toeristenindustrie en dat jonge westerlingen graag in grote getalen een paar dagen tot een paar weken naar gemeenschappen in ontwikkelingslanden afreizen om 'de armen te helpen'. Om aan deze behoefte te voldoen komen organisaties met pakketten die de complexe activiteit van de ontwikkelingspraktijk terugbrengen tot een activiteit die in een paar dagen door de vrijwilliger kan worden uitgevoerd als onderdeel van een avontuurlijke ervaring. Vrijwilligers betalen duizenden dollars aan particuliere organisaties om deel te nemen aan deze 'zinvolle' reis. De grote bedragen die vrijwilligersorganisaties in rekening brengen voor de ervaringen kunnen voor aanzienlijk minder geld worden opgedaan in de gastlanden via de lokale overheid. Michelle Dobrovolny (2012) schrijft in haar artikel: *Confession of a voluntourist* over haar ervaringen in een weeshuis in Mombasa, Kenia: "de meeste vrijwilligers hebben een paar duizend pond betaald aan een Britse vrijwilligersagentschap voor authentieke 'Afrikaanse' ervaringen". De organisatie *Projects Abroad* toont op hun website dat slechts 29% van het bedrag dat vrijwilligers betalen naar de directe kosten van de vrijwilligerservaring gaan (accommodatie, vervoer en maaltijden). 49% van de kosten gaan naar het reisbureau zelf voor zaken zoals werving en communicatie, belastingen en personeel. (Projects Abroad, 2020).

5.3 Vrijwilligerstoerisme en ontwikkelingsvrijwilligerswerk

Volgens McGloin & Georgeou (2016) lijkt vrijwilligerstoerisme een vorm van ontwikkelingsvrijwilligerswerk, maar zij stellen dat deze twee activiteiten van elkaar verschillen. Het is volgens hen daarom nuttig om de twee activiteiten te zien als werkend binnen verschillende paradigma's; voluntarisme binnen de markt (gecommodificeerd), en ontwikkelingsvrijwilligerswerk binnen de maatschappij. De duur van het vrijwilligerswerk in het buitenland is een van de belangrijkste verschillen tussen vrijwilligerstoerisme en lange termijn ontwikkelingsvrijwilligerswerk. Ook de hoogte van de (eventuele) beloning verschilt, evenals de plaats van betrokkenheid (dorp, wijk, kantoor, stad, etc.), de vereiste

vaardigheden en taalverwerving. Internationaal ontwikkelingsvrijwilligerswerk verwijst naar individuen die voor een bepaalde periode in the *global south* werken met als doel ontwikkeling te bevorderen. Vrijwilligerswerk voor ontwikkeling heeft als centraal aandachtspunt “ontwikkeling”; het leveren van een bijdrage aan een proces van sociale verandering dat van waarde is voor de lokale gemeenschap/gastheerorganisatie (McGloin & Georgeou, 2016).

Vrijwilligerstoerisme is volgens McGloin & Georgeou een economische activiteit die wordt gedreven door winst binnen een ongereguleerde industrie. Vrijwilligers betalen geld aan een touroperator wiens bedrijf is gevestigd in the *global north* die profiteren van het uitzenden van individuen naar ontwikkelingslanden en gemeenschappen. Bedrijven in vrijwilligerstoerisme hebben zich de taal van humanitaire ontwikkeling toegeëigend om handel te drijven, dit met het idee dat ze mensen uitzenden die anderen ‘helpen’ die dringend hulp nodig hebben. De verschillen van deze twee in hun primaire doelstellingen hebben invloed op de vorm van hun respectieve programma’s en wat de betrokken vrijwilligers gevraagd wordt te doen. **Ontwikkelingsvrijwilligerswerk heeft meestal betrekking op ontwikkelingsdoelstellingen op lange termijn en vereist inzet van de uitzendende organisatie die de vrijwilligers plaatst. Er vinden lange termijn samenwerkingsprogramma’s plaats tussen de organisaties die vrijwilligers aandragen en de ontvangende organisaties. Deze programma’s bevatten langetermijnplanningen, onderling overlegde doelstellingen en mijlpalen.** Ontwikkelingsvrijwilligers hebben een gedefinieerde rol en doel binnen een breed ontwikkelingsprogramma. De tijd die individuele vrijwilligers doorbrengen in de gastgemeenschap kan verschillen van een korter verblijf van gemiddeld drie tot zes maanden tot meer dan drie jaar, terwijl de institutionele betrokkenheid tussen de verschillende organisaties soms decennia ’s terug gaat. Een ander belangrijk verschil tussen ontwikkelingsvrijwilligers en vrijwilligerstoeristen is het verschil in wat hen wordt gevraagd te doen. Ontwikkelingsorganisaties vragen vrijwilligers om een langere periode hun eigen omgeving en carrière achter te laten om werk te doen in een ontwikkelingsland dat gerelateerd is aan hun specifieke expertise en ervaring. Deze periode is vaak voor twaalf maanden of meer en voor een salaris dat ligt onder de marktwaarde (Georgeou, 2012 :99). vrijwilligerstoerisme daar in tegen vereist veel minder persoonlijke tijdsbesteding omdat de ervaring in het ontwikkelingswerk wordt gecombineerd met reizen in een tijdsperiode die goed past in tussen de semesterperiodes van studenten. Het werk dat van de vrijwilliger wordt gevraagd te doen is overwegend ongeschoold en kan fysieke arbeid zijn zoals bijvoorbeeld bij bouwprojecten, onderhoud of installatie van watertanks. Vaak wordt er gesproken over ‘betrokkenheid’ waarmee wordt verwezen naar interactie met kinderen in een klaslokaal,

meestal onder het mom van het geven van Engelse les, of het spelen met kinderen in bijvoorbeeld een weeshuis. Toeristische organisaties verpakken de ontwikkeling als een onderdeel van de ervaring. De inheemse bevolking is deel van het mooie landschap, wat de authenticiteit van het avontuur voor het individu vergroot. McGloin & Georgeou stellen dat vrijwilligerstoerisme ontwikkelingswerk benadert als een commoditeit die gekocht en verkocht kan worden. Ontwikkelingsvrijwilligerswerk benaderen het vrijwilligerswerk als een interculturele betrokkenheid een overeengekomen onderhandelde interventie in een langetermijnproces van sociale verandering.

5.4 Commodificatie van weeshuistoerisme

Zowel Reas (2012) als Mostafanfezhad (2013) benoemen dat doordat weeskinderen arm maar wel schattig en charmant zijn dit een verhandelbare hulpbron creëert. Deze kinderen worden op een bepaalde manier een handelswaar voor weeshuizen en reisbureaus die deel uit maken van de wereldwijde consumentencultuur. Ook Meintjes en Geise (2006) waarschuwen voor de mogelijke commodificatie van de status van het weeskind. Zij benoemen dat dit een risico is voor zowel andere kinderen die mogelijke steun mislopen als het risico dat kinderen die eerder niet als weeskinderen werden geïdentificeerd nu deze status aannemen in de hoop steun te krijgen. NGO's, liefdadigheidsinstellingen en universiteiten screenen hun potentiële vrijwilligers terwijl de commerciële bedrijven die een interessant winst model zien alleen maar geneigd zijn om hun pakketaanbiedingen uit te breiden om zo een groter bereik voor vrijwilligers te creëren. Deze organisaties zijn vooral gericht op de winsten en de kwaliteit van het weeshuis is hierdoor minder van belang. Daarnaast zijn voor veel weeshuizen een plaatsingsvergoeding en andere financiële bijdragen een belangrijke stimulans om vrijwilligers te ontvangen (Holmberg, 2018).

Een goed voorbeeld van commodificatie van weeshuizen is de opvallende situatie in Oeganda. Oeganda is een van de landen waarin de laatste 20 jaar een exponentiele groei heeft plaats gevonden wat betreft de opkomst van institutionele zorg ofwel weeshuizen. Het aantal kinderen in kindertehuizen is daar sinds 1992 met meer dan 1600% toegenomen (Gophilanthropic, 2020). In 1992, na de decennia van burgeroorlog en op het hoogtepunt van de aids-pandemie, waren er in Oeganda slechts 2.900 kinderen in de institutionele zorg (Williamson en Greenberg 2010, p. 7). In 2005 had 14% van de 17,1 miljoen kinderen in Oeganda, ofwel 2,43 miljoen, ten minste een ouder verloren. Men zou dit gemakkelijk kunnen interpreteren als een 'weescrisis' echter werd ongeveer 90% van al deze kinderen opgevangen in hun families en gemeenschappen (The Joint Learning Initiative on Children and HIV/aids, 2009). Deze cijfers verklaren dan ook niet de stijging in het aantal kinderen in

weeshuizen. Echter is in 2009 is het aantal kinderen in instellingen gestegen tot 40.000 en in 2013 steeg dit tot 50.000 kinderen (Cheney & Smith, 2014). Hoewel vaak wordt verondersteld dat weeshuizen worden opgezet om te voldoen aan de toename van het aantal weeskinderen dat in de steek is gelaten, is het volgens Cheney en Smith(2015) waarschijnlijker dat de volgorde andersom is. In het rapport van Riley(2012) over de staat van de institutionele zorg in 2012 werd geschat dat ongeveer 85% van de kinderen in de weeshuizen vindbare familie heeft. Echter heeft minder dan 25% van deze instellingen programma's voor het actief opsporen en herenigen van familieleden.(Cheney & Smith, 2014) Dit is voornamelijk omdat wanneer deze kinderen worden herenigd met hun ouders de weeshuizen leeg lopen en deze dus geen financiering meer zullen ontvangen van toeristen. Het aantal kinderentehuizen is van 212 in 2009 gestegen naar meer dan 600 in 2012 (Riley, 2012). Tegen het eind van 2013 was het aantal instellingen meer dan 800 waarvan bijna alle kindertehuizen worden gefinancierd door buitenlandse organisaties. Slechts 30 van deze 800 instellingen hebben een vergunning en zijn erkend door de Oegandese overheid (Cheney & Smith, 2014). Deze instellingen zijn opgericht met als voornaamste doel niet het helpen van de 'weeskinderen' maar het aantrekken van fondsen en reispakketten van vrijwilligerstoeristen . De weeshuizen zijn winstmakende organisaties geworden die afhankelijk zijn van ouderloze kinderen voor het krijgen van financiering.

Als gevolg van deze commodificatie gaat de institutionele zorg in deze weeshuizen achteruit. Uit onderzoek blijkt dat weeshuistoerisme schadelijk kan zijn voor de weeskinderen. Gebleken is dat institutionele zorg structureel onvoldoende is om in de behoeften van kinderen te voorzien, omdat kinderen die in instellingen worden opgevoed zelden de mogelijkheid krijgen om een stabiele binding met één of enkele zorgverleners te ontwikkelen. Deze structurele tekortkoming leidt tot een hoog risico op hechtingsstoornissen bij kinderen die worden opgevoed in instellingen. Dit kan hun vermogen om positieve en ondersteunende relaties te ontwikkelen gedurende hun hele leven beïnvloeden (Unicef 2011). Echter geldt dit voornamelijk bij grote instellingen met laag opgeleid personeel en een hoge kind/verzorgingsratio. Negatieve gevolgen die onderzoekers aan kaarten als gevolg van het plaatsen van kinderen in weeshuizen zijn onder andere; vertraagde cognitieve ontwikkeling, psychische stoornissen, onvoldoende onderwijs en slechte gezondheid (Holmberg, 2014) Guiney beschrijft in haar artikel dat de commodificatie van het weeshuistoerisme invloed heeft op de weeskinderen. Van de weeskinderen wordt verwacht dat zij 'arm-maar-tevreden' zijn en dat zij intiem omgaan met de toeristen en bezoekers om deze tevreden te stellen en sympathie en donaties te bevorderen (Guiney,2017). De directeuren van weeshuizen zorgen vaak dat de weeskinderen zich naar deze verwachting gedragen. Deze commodificatie van

het weeshuistoerisme heeft de weeskinderen verandert in een toeristisch goed, waarbij hun liefde en emotie wordt gebruikt en er sprake is van uitbuiting.

Het concept commodificatie kan worden gezien als een oorzaak voor de negatieve aspecten van weeshuistoerisme die door veel critici worden benoemd in de literatuur.

Vrijwilligersorganisaties spelen in op de *othering* die zich afspeelt tussen de vrijwilliger en de weeskinderen en creëren vanuit dit fenomeen een winstgevende onderneming.

6. Conclusie

Weeshuistoerisme is een van de vele vormen van vrijwilligerstoerisme die de afgelopen jaren sterk in populariteit is toegenomen. Aan de hand van dit literatuuronderzoek kan worden gesteld dat *othering* één van de oorzaken is van het ontstaan van het weeshuistoerisme in Afrika, en het dit in stand houdt. Door een *in-groep* en een *out-groep* te creëren plaatsen mensen uit westerse landen de inwoners van Afrikaanse op een bepaalde plaats ten opzichte van henzelf. Dit creëert de mogelijkheid om hen te behandelen als ‘de ander’. Het gevolg hiervan is dat vrijwilligers ook bepaalde behoeftes en waarden van de weeskinderen en hun gemeenschap veronderstellen. Dit komt vaak voort uit het goedbedoelde beginsel dat men de hulpbehoevende ander kan helpen, maar zorgt in de praktijk vaak voor complexe situaties en misvattingen van zowel de toerist ten opzichte van de gastgemeenschap alsook andersom. Het feit dat van de meer dan 8 miljoen kinderen die over de hele wereld in zorginstellingen wonen ongeveer 80% ten minste één levende ouder heeft, is voor veel vrijwilligers onbekend. Zij reizen af naar landen in Afrika om hier de weeskinderen te helpen waarvan zij veronderstellen dat die in nood zijn. Weeshuistoeristen zijn in de veronderstelling dat zij de weeskinderen in weeshuizen de liefde en aandacht geven die deze kinderen verdienen, terwijl zij in werkelijkheid schade kunnen toebrengen aan de ontwikkeling van het kindbeschermingssysteem van het land in kwestie in het algemeen, en aan de ontwikkeling individuele kinderen in het bijzonder.

Eén van de redenen dat weeshuistoeristen schade kunnen aanrichten is dat hun opvatting over datgene wat goed is voor de weeskinderen en de lokale bevolking onjuist is. Deze misinterpretatie is het gevolg van de *othering* die optreedt in deze situaties. *Othering* kan op die manier verklaren waarom men in westerse landen vaak kritisch is tegenover weeshuizen in het westen zelf, maar zich positief verhoudt tot weeshuizen in Afrika. Doordat de gemeenschappen in Afrika worden neergezet als ‘anders’, behandelen westerlingen hen ook anders. Door *othering* kunnen misvattingen ontstaan over de behoefte en noodzaak van

hulp. Doordat toeristische organisaties het vrijwilligerswerk vooral inrichten naar de verwachtingen en motivatie van de vrijwilligerstoeristen gaat de behoefte van de lokale bevolking soms verloren.

Naast het feit dat *othering* heeft bijgedragen aan de negatieve effecten van weeshuistoerisme heeft het ook een bepaalde mate van commodificatie binnen het weeshuistoerisme veroorzaakt. Commodificatie is een onderdeel geworden van weeshuistoerisme in Africa, en heeft het negatief beïnvloedt. Het stijgende aantal vrijwilligers dat bereid is geld te betalen om een weeshuis in het buitenland te bezoeken heeft gezorgd voor een toename in zowel het aantal weeshuizen als in het aantal weeskinderen om aan deze behoefte te kunnen voldoen. Op deze manier zijn weeskinderen een commoditeit geworden. Hoop op beter onderwijs, zorg en voeding voor hun kind verleidt ouders hun kinderen af te staan. Deze kinderen worden van hun ouders gescheiden om weeshuizen van het gewenste aantal kinderen te voorzien die ze nodig hebben om winst te maken.

Op deze manier is uit het literatuuronderzoek gebleken dat commodificatie van weeshuizen en weeshuistoerisme heeft bijgedragen aan de problemen omtrent weeshuizen. Deze commodificatie van weeshuizen vormt zo een belangrijke factor om het toenemende aantal weeshuizen in ontwikkelingslanden te verklaren. Om het voor de vrijwilliger aantrekkelijker te maken om naar Afrikaanse weeshuizen te komen zijn de belangen van weeshuizen en toeristische organisaties verschoven. Een groot aantal weeshuizen is op de hoogte van het economische potentieel dat deze nieuwe markt biedt en sommige weeshuizen hebben zich tot het weeshuistoerisme gewend met als doel om winst te maken. Geconcludeerd kan worden dat het veranderen van weeshuizen in een commoditeit met als voornaamste doeleinden het maken van winst één van de redenen is dat het weeskinderenprobleem in Afrikaanse landen de afgelopen jaren is toegenomen.

Er is in de literatuur veel geschreven over vrijwilligerstoerisme, weeshuistoerisme en, onafhankelijk daarvan, *othering* en commodificatie. Uit veel wetenschappelijke artikelen komt naar voren dat de weeshuissituatie in Afrika zorgwekkend is, hoewel hier maar weinig expliciet onderzoek naar is gedaan. Dit heeft het zorgvuldig selecteren van literatuur ingewikkelder gemaakt. Daarnaast staat *othering* in verband met veel andere fenomenen die het begrip soms breed en onvatbaar maken. Het continent Afrika is tot slot een breed begrip waar echter, met betrekking tot weeshuistoerisme, niet veel over is geschreven, wat het lastig heeft gemaakt om een specifiek land of gebied te selecteren voor nader onderzoek. De opzet van het onderzoek was om kritisch te kijken naar het weeshuistoerisme in Afrika waarbij het een uitdaging was om soms niet té kritisch en eenzijdig het fenomeen te belichten.

7. Aanbeveling en vervolgonderzoek

Zoals eerder besproken pleiten verschillende organisatie (waaronder; Better Care Network, Unicef & GoPhilanthropic Foundation) voor alternatieven van weeshuizen in Afrika en andere delen van de wereld. Volgens het rapport van de UN; de Guidelines of alternative Care (2012) moeten overheidspartijen streven naar het ontwikkelen van preventieve maatregelen en het ondersteunen van kwetsbare gezinnen. Kinderen moeten niet van hun ouders gescheiden worden mits dit in hun eigen belang is. Armoede op zich moet volgens het rapport geen reden zijn om kinderen in een opvang te plaatsen. Residentiele opvang is dan ook de laatste optie in plaats daarvan moet de ontwikkeling van alternatieve gezinsbemiddeling prioriteit krijgen. Onderzoek wijst uit dat weeshuizen schade kan toebrengen aan kleine kinderen en de richtlijnen bevelen daarom aan om plaatsing van kinderen onder de drie jaar volledig te vermijden tenzij er sterke redenen zijn om een uitzondering te maken (Cantwell, Davidson, Elsley, Milligan, & Quinn, 2012). Better Care Network stelt dat “de-institutionalisering, het omvormen van weeshuizen en zorginstellingen naar gezinsgerichte zorg” van groot belang is (Better Care network, 2020). Naast het vermijden en verminderen van het opvangen van kinderen in weeshuizen en zorg instellingen zal er meer bewustheid moeten worden gecreëerd. Het probleem begint in veel gevallen bij slecht geïnformeerde toeristen. Zij zullen van tevoren beter moeten worden ingelicht over welke organisaties daadwerkelijk bijdragen aan betere leefomstandigheden voor de weeskinderen. Het is belangrijk dat zij zich bewust zijn van de mogelijke schade die zij kunnen aanrichten wanneer deze instanties niet op de juiste manier te werk gaan en voornamelijk gericht zijn op winst. Het vrijwilligerswerk dat de toerist wil bijdragen is bijna altijd met goede intenties en zal zeker niet vermeden moeten worden. Men moet alleen weten op welke manier het ook daadwerkelijk effectief is voor de gastgemeenschap en zou dus aan de hand van dit onderzoek moeten proberen om de andere niet te ‘otheren’ maar te vragen en te luisteren naar de behoefte van weeskinderen en hun gemeenschap.

Voortdurende en kritische evaluatie van het weeshuistoerisme zijn nodig, aangezien het een groeiend en populair fenomeen is. Het is van belang dat onderzoekers op het gebied van toerisme zich in detail verdiepen in de complexe problemen waarmee toeristen, de plaatselijke bevolking en bedrijven of particuliere organisaties die dergelijke vormen van toerisme aanbieden, te maken krijgen. In dit onderzoek lag de focus voornamelijk op de vrijwilligerstoerist. In vervolgonderzoek zou kunnen worden gekeken hoe Afrikaanse gemeenschappen zelf deze vrijwilligers ervaren en of zij naast de negatieve aspecten die in veel literatuur wordt genoemd ook baat hebben de interventie van vrijwilligersorganisatie en

vrijwilligers in hun land. Voor vervolgonderzoek zou daarnaast het post-kolonialisme als verklaring van othering in ontwikkelingslanden en weeshuizen kunnen worden bekeken. Interessant kan zijn wat het koloniaal verleden heeft bijgedragen aan de manier waarop westerse mensen de bevolking in Afrikaanse landen zien en wat dit voor gevolgen heeft op hun onderlinge verhoudingen.

Literatuurlijst:

Assembly, U. G. (1989). Convention on the Rights of the Child. *United Nations, Treaty Series, 1577(3)*.

- Better Care Network, Geraadpleegd op 3 juli 2020 van :<https://www.bettercarenetwork.nl/>.
- Bell, P., & Binagwaho, A. (2006). The joint learning initiative on children and HIV/AIDS. *The Lancet*, 9550(368), 1850-1851.
- Brown, S. A. (2005). *Voluntourism—traveling with a purpose: Understanding the motives and benefits*. Purdue University.
- Brown, S., & Morrison, A. M. (2003). Expanding volunteer vacation participation an exploratory study on the mini-mission concept. *Tourism Recreation Research*, 28(3), 73-82.
- Cheney, K. E., & Rotabi, K. S. (2014). Addicted to orphans: How the global orphan industrial complex jeopardizes local child protection systems. *Conflict, Violence and Peace*, 11, 1-19
- Chirwa, W. C. (2002). Social Exclusion and Inclusion. *Nordic Journal of African Studies*, 11(1), 21-21.
- Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of tourism research*, 15(3), 371-386.
- Conran, M. (2011). They really love me!: Intimacy in volunteer tourism. *Annals of tourism research*, 38(4), 1454-1473.
- Coren, N., & Gray, T. (2012). Commodification of volunteer tourism: A comparative study of volunteer tourists in Vietnam and in Thailand. *International Journal of Tourism Research*, 14(3), 222-234.
- Cousins, J. A., Evans, J., & Sadler, J. P. (2009). 'I've paid to observe lions, not map roads!'—An emotional journey with conservation volunteers in South Africa. *Geoforum*, 40(6), 1069-1080.
- Crang, M. (1998). *Cultural geography*. Psychology Press.
- Dervin, F. (2015). Discourses of othering. *The international encyclopedia of language and social interaction*, 1-9.
- Dillon, S. (2007). The missing link: a social orphan protocol to the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Hum. Rts. & Globalization L. Rev.*, 1, 39.
- Dobrovolny, M. (2012). Confessions of a Voluntourist. *New Internationalist*, 454, 58-59
- Ferguson, L. (2007). The United Nations world tourism organisation. *New Political Economy*, 12(4), 557-568
- Georgeou, N. (2012). *Neoliberalism, development, and aid volunteering* (Vol. 33). Routledge.
- Philanthropic Foundation, Geraadpleegd op 15 juli 2020 van: <https://gophilanthropic.org/funding-orphanages-helping-hurting/>

Guiney, T. (2018). "Hug-an-orphan vacations": "Love" and emotion in orphanage tourism. *The Geographical Journal*, 184(2), 125-137.

Gyr, U. (2010). The history of tourism: Structures on the path to modernity. *Notes*, 2(8).

Holmberg, B. (2014). The orphan and the saviour—a relationship of love, gratitude and commodities: A critical discourse analysis of the construction of the narrative about the helper and the orphanage child.

IFRE Volunteers, Geraadpleegd op 30 juli 2020 van : <https://www.ifrevolunteers.org/>

Kass, J. (2013). Voluntourism: Exploring Ethical Challenges and Critical Tensions within the Pay-to-Volunteer Industry.

Lyons, K. (2010). Room to move? The challenges of career mobility for tourism education. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 22(2), 51-55.

Maoz, D. (2006). The mutual gaze. *Annals of Tourism Research*, 33(1), 221-239.

McAllum, K., & Zahra, A. (2017). The positive impact of othering in voluntourism: The role of the relational other in becoming another self. *Journal of International and Intercultural Communication*, 10(4), 291-308.

McIntosh, A. J., & Zahra, A. (2007). A cultural encounter through volunteer tourism: Towards the ideals of sustainable tourism?. *Journal of sustainable tourism*, 15(5), 541-556.

McGloin, C., & Georgeou, N. (2016). 'Looks good on your CV': The sociology of voluntourism recruitment in higher education. *Journal of Sociology*, 52(2), 403-417.

Meintjes, H., & Giese, S. (2006). Spinning the epidemic: The making of mythologies of orphanhood in the context of AIDS. *Childhood*, 13(3), 407-430.

Mostafanezhad, M. (2013). The geography of compassion in volunteer tourism. *Tourism Geographies*, 15(2), 318-337.

Parfitt, J. R. (2015). Getting What You Paid For: The Importance of Understanding Voluntourism as a Commodity and the Social Exchanges Within.

Pickering, M. (2001). *Stereotyping: the politics of representation*. Palgrave.

Project Abroad, Geraadpleegd op 19 juli 2020 op : <https://www.projects-abroad-groups.co.uk/about-us/money-matters/>

Raymond, E. M., & Hall, C. M. (2008). The development of cross-cultural (mis) understanding through volunteer tourism. *Journal of sustainable tourism*, 16(5), 530-543.

Reas, P. J. (2013). 'Boy, have we got a vacation for you': Orphanage Tourism in Cambodia and the Commodification and Objectification of the Orphaned Child. *Thammasat Review*, 16(1), 121-139.

- Richter, L. M., & Norman, A. (2010). AIDS orphan tourism: A threat to young children in residential care. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 5(3), 217-229.
- Said, E. W. (1985). Orientalism reconsidered. *Race & class*, 27(2), 1-15.
- Simpson, K. (2004). 'Doing development': The gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. *Journal of International Development: The Journal of the Development Studies Association*, 16(5), 681-692.
- Speijer, T. (2018). *Voluntourism, othering and commodification; a case study in St Lucia and surrounding communities, South Africa*.
- Stoddart, H., & Rogerson, C. M. (2004). Volunteer tourism: The case of habitat for humanity South Africa. *GeoJournal*, 60(3), 311-318.
- Strzelecka, M., Nisbett, G. S., & Woosnam, K. M. (2017). The hedonic nature of conservation volunteer travel. *Tourism Management*, 63, 417-425.
- Swan, E. (2012). I'm not a tourist. I'm a volunteer': Tourism, development and international volunteerism in Ghana. *African Hosts & Their Guests: Cultural Dynamics of Tourism*, 239-255.
- Tomazos, K., & Butler, R. (2012). Volunteer tourists in the field: A question of balance?. *Tourism management*, 33(1), 177-187
- Tourism Research & Marketing. (2008). *Volunteer tourism: A global analysis. A report by tourism research and marketing*. Barcelona, Spain: Association for Tourism and Leisure Education.
- UNICEF. (2006). *Africa's Orphaned and Vulnerable Generations: Children Affected by AIDS*. Unicef.
- UNICEF. (2004). *Progress for children* (Vol. 1). UNICEF
- van Beek, W. E. A., & Schmidt, A. M. (Eds.). (2012). *African hosts & their guests: Cultural dynamics of tourism*. Boydell & Brewer Ltd.
- Voelkl, H. T. (2012). Developing an understanding of the experience of children with international short-term volunteer tourists-a case study in an orphanage project in Ghana. *Unpublished Thesis, Master of Arts in Children, Youth and International Development Brunel University*.
- Wearing, S. (2001). *Volunteer tourism: Experiences that make a difference*. Cabi.
- Wearing, S., & McGehee, N. G. (2013). Volunteer tourism: A review. *Tourism management*, 38, 120-130.
- Williamson, J., & Greenberg, A. (2010). *Families, not orphanages*. New York: Better Care Network.